

MULTIMEDIJSKA INTERAKTIVNA IZLOŽBA XOCOATL – PRIČA O ČOKOLADI

IRENA SERTIĆ □ Heureka, Dječji muzej u osnivanju, Zagreb

IM 37 (1-4) 2006.
IZ MUZEJSKE TEORIJE I PRAKSE
MUSEUM THEORY AND PRACTICE

Izložba *Xocoatl - priča o čokoladi*, 2006., Zagrebački velesajam

Autorica: Irena Sertić, kustosica

Likovni postav: Irena Sertić, Dalibor Martinis

Suradnica na likovnom postavu: Vlasta Žanić

Grafički dizajn: Boris Greiner

Lutke: Gordana Karabaić

Keramika: Marko Niemčić

Tehnički postav: Darko Pukanić

Tehnička izvedba: Struktura d.o.o.

sl. 1.-2. Izložba *Xocoatl - priča o čokoladi*, Zagrebački velesajam

Snimio: Boris Cvjetanović

Čokolada nije samo prehrambeni proizvod nego vrlo osobito jelo neobičnih svojstava i privlačne moći. Ima zanimljivu povijest i izazovnu moć da nas zavede mirisom, okusom, bojom i oblikom. Gorka, ljuta ili slatka, ona stoljećima opčinjava mase i izluđuje elitu. Skrivena u sjemenkama kakaovca, dragocjenog drva srednjoameričkih prašuma, slasan je i opojan zalogaj, dar bogova, simbol bogatstva i luksuza, ritualni napitak, moderna opsesija, eliksir ljubavi, umjetničko djelo. Ali priča o tome kako je čokolada postala toliko omiljena, njezina kulturna i prirodoslovna povijest, jednako je privlačna, neodoljiva i puna iznenađenja kao i sama čokolada te je poslužila kao polazište za osmišljavanje projekta i postavljanje izložbe *Xocoatl – priča o čokoladi*.

Radionice kao dio promidžbene kampanje izložbe

Projekt je započet radionicama *Kod kuće s Astecima i Mayama*, održanima u siječnju 2006. u Muzeju grada Zagreba (u suradnji s Muzejom grada Zagreba). Tim su

radionicama sudionicima približavani počeci tradicija i sklonosti uživanju u okusima čokolade, koje su otkrivale bogatstva i raznolikosti njezine pripreme i uporabe te propitivale njezino drevno kulturološko značenje. Na njima su sudionici imali priliku istraživati etnografsku umjetnost i prve kulture koje su nam prenijele "čokoladno naslijeđe" upotrebljavajući simbole, oblike, ikone te običaje koji su obilježili njihov svakodnevni život. U radu kreativnih radionica sudjelovala su djeca različite dobi, od osnovnoškolaca do srednjoškolaca, ali su poticaj za rad u njoj pronašli i odrasli te znatno pridonijeli "socijalnoj" povezanosti i istraživanju sadržaja radionica interakcijom djece i odraslih. Mješovite grupe dodale su radionicama socijalnu dimenziju jer su omogućivale i poticale odrasle i djecu da dijele iskustvo tijekom održavanja radionica.

Radionice i završna izložba radova sudionika radionica poslužili su kao svojevrsna promidžbena kampanja kojom smo željeli informirati javnost o sadržaju buduće izložbe *Xocoatl – priča o čokoladi*, potaknuti

sl. 3. – 6. Izložba *Xocoatl – priča o čokoladi*, Zagrebački velesajam

Snimio: Boris Cvjetanović (sl. 4.), Dalibor Martinis (sl. 3., 5., 6.)

interes prema temi odabranoj za sadržaj izložbe i za samu izložbu. Taj dio projekta ostvaren je u suradnji s Muzejom grada Zagreba. Autorica projekta bila je Irena Sertić, a voditelji radionica Marko Niemčić, Dunja Niemčić i Vesna Vukelić.

Pripreme multimedijske interaktivne izložbe *Xocoatl – priča o čokoladi*

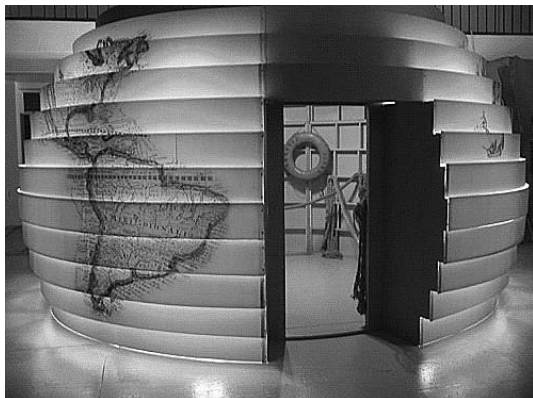
Od 27. svibnja do 17. lipnja 2006. na Zagrebačkom velesajmu, u paviljonu 19, održana je multimedijska interaktivna izložba *Xocoatl – priča o čokoladi*. Organizator izložbe bila je Heureka – dječji muzej u osnivanju, u suradnji s Muzejom suvremene umjetnosti, a realizaciju su pomogle i mnoge institucije, tvrtke i pojedinci iz Hrvatske i inozemstva: Gradski ured za obrazovanje, kulturu i šport, glavni sponzor izložbe Kraš, Zagrebački velesajam, Struktura d.o.o., Omnimedia, Jadran film, ArcheoProductions, Inc., National Geographic Junior, Globalnet, Vjekoslav Bošnjak, Vjekoslav Boban, glumci Urša Raukar i Vili Matula te i mnogi drugi. Izložba je nastala kao rezultat višegodišnjeg istraživanja i priprema koje su se odnosile na skupljanje artefakata i starih recepata jela s čokoladom, skupljanje rijetkih primjeraka čokolade "s originalnim podrijetlom" te neobičnih predmeta inspiriranih čokoladom, na posjete tvornicama čokolade, izložbama i muzejima te na snimanje i montažu videomaterijala i audiomaterijala, izradu replika predmeta za koje nije bilo moguće nabaviti originalne, na izradu lutaka za prezentaciju određenog dijela građe i izradu edukativne knjige/slikovnice kao popratnog materijala uz izložbu.

Sadržaj i tematske cjeline izložbe

Multimedijska interaktivna izložba *Xocoatl – priča o čokoladi* nudila je posjetiteljima nesvakidašnju mogućnost istraživanja kulturnog života pojedinih sredina proučavanjem i doživljavanjem običaja vezanih za konzumiranje čokolade. Koncept izložbe utemeljen je na više tematskih cjelina koje obrađuju povijest čokolade od Maya i Asteka, neobičnih ljudi koji su obožavali svoje bogove i "hranu bogova" – čokoladu, do danas.

Iako se ljubav prema čokoladi razbuktna prije otprilike 2600 godina, kad je drevni narod Maya u glinenim loncima počeo pripremati napitke od kakaa, kako tvrde znanstvenici, duga povijest pripreme i konzumiranja tekuće čokolade od vremena prije otkrića Amerike ostavila je dubok trag na današnji svijet. Izložba je stoga bila koncipirana kao svojevrsno putovanje kroz cijelo to razdoblje, putovanje kroz povijest koje otključava tajnu i otkriva neobičnu priču iza te ukusne namirnice za kojom žudimo te propituje čokoladnu opsjednutost koja je proputovala kontinente i vremenska razdoblja. Glavne su joj tematske cjeline bile: *Amazonska prašuma – početak priče o čokoladi*, *Rođenje čokolade – kultura Maya*, *Maye nasljeđuju Asteci*, *Čokolada putuje u inozemstvo – slatka povijest čokolade*, *Barokna čokolada*, *Počeci industrijalizacije – niču prve tvornice čokolade*, *Tvornica čokolade – kako se proizvodi čokolada*, *Život na plantaži kakaa*, *Reklamiranje čokolade*, *Čokolada – zemlje porijekla*, *Fantastična čokolada* i *Umjetnost i čokolada*.

Na izložbi je čokolada predstavljena kao namirnica koja ima veliko kulturno i društveno značenje, a činjenice i

sl. 7.-12. Izložba *Xocoatl – priča o čokoladi*,
Zagrebački velesajam
Snimio: Dalibor Martinis

artefakti prezentirani su na način koji potiče posjetitelje na razmišljanje. Kako malo zrno ploda koje dozrijeva na tankome vretenastom drvetu ima takvu fenomenalnu i privlačnu moć? Tko su bili prvi konzumenti kakaa i čokolade i kakva je bila njihova kultura? Kako je i zašto čokolada bila prihvaćena te kako se konzumirala kroz povijest? Kako nastaje kakao, a kako čokolada? Odakle potječe čokolada? U čemu je tajna dobre čokolade i zašto je ona tako ukusna? Kako se i gdje uzgaja kakaovac? Što znači oznaka "čokolada s podrijetlom"? Ta i mnoga druga pitanja razrađena na izložbi omogućivala su posjetiteljima pogled na kulturne modele u društvima u kojima se konzumirala čokolada te usporedbu tradicionalnih običaja i suvremenih načina konzumiranja čokolade.

Načela rada dječjeg muzeja kao polazište u osmišljavanju izložbe

Načela rada dječjeg muzeja bila su polazište u osmišljavanju izložbe. Obuhvaćala su reprezentativan, dinamičan i istraživački karakter sadržaja izložbe te pobuđivala emocionalne reakcije na izložene predmete kao snažnu komponentu učenja. Izložba je bila "konceptualna", njezin je tekstualni dio imao narativni karakter kako bi bio zanimljiviji mladim posjetiteljima, a nagovijestio ga je već i sam naslov izložbe (... *priča o čokoladi*). Načinom prezentiranja izložene građe originali su koegzistirali s raznolikošću drugih vrsta informativnih i komparativnih materijala koji su različitim tehnikama i medijima objašnjavali sadržaj izložbe.

Ponudeni su zanimljivi dokazi o običajima vezanim za uzgoj, pripremu i konzumaciju čokolade koji otkrivaju bogatstvo i raznolikost njezine pripreme i uporabe tijekom različitih razdoblja. Tako su se mogli vidjeti, opipati ili omirisati raznovrsni originalni predmeti – stare limene kutije s litografskim ukrasima i ambalaže za držanje čokolade i kakaa, stare ambalaže Kraševih čokolada, kartonskih bombonijera i čokoladnih proizvoda, kalupi, razni začini koji su se upotrebljavali u pripremanju čokolade, sirova i pržena zrna kakaa, vreće kakaa, kakao maslac, čokoladna smjesa od koje se pravi industrijska čokolada. Također su bili izloženi rijetki primjerci čokolada "s originalnim podrijetlom" (rijetke čokolade napravljene od najkvalitetnijega selektiranog zrna kakaovca uzgojenoga na specijalnim plantažama i štićenih na ekološki način) te neobični predmeti od čokolade (što je bilo osobito zanimljivo najmlađim posjetiteljima).

U konceptualizaciji izložbe služili smo se lutkama, reprodukcijama starih čokoladnih reklama, replikama posuda i predmeta koji su u povijesti služili za pripremu i konzumaciju čokolade kao što su molinillo, metate, manzerine, vrčevi s poklopcem i rupom za dršku molinilla te atraktivnim multimedijским prikazom sadržaja i interpretacijama izložbenih sadržaja u različitim medijima (fotografije, videoinstalacije i audioinstalacije, interakcije između posjetitelja/publike i izložaka) i sl. Sastavni dio izložbe bio je dokumentarni film *Čokolada – staza prema bogovima* (*Chocolate – Pathway to the Gods*) autora Meredith Dreissa i Granta Mitchella, u produkciji ArcheoProductions, Inc., 2005.

sl. 13. – 18. Izložba *Xocoatl – priča o čokoladi*, Muzej / Museo Lapidarium, Novigrad / Cittanova
Snimila: Irena Sertić

Dizajn postava izložbe

Izložba je osmišljena i razrađena tako da svojim dizajnom (organizacijom materijala i oblika, prikladnom mješavinom osnovnih oblikovnih elemenata prostora, oblika, boje, uzorka, ravnotežom, naglašavanjem, ritmom, zvukom i mirisom) vizualno i društveno privlači i povlači posjetitelje u sadržaj, da privlači njihovu pozornost i da zahvaća sve njihove osjete. U prostoru su izgrađeni elementi koji su svojom bojom i vanjskim oblikom odvajali i sugerirali tematske cjeline (prašuma, piramida Maya, crna astečka koliba, globus, barokna soba, ulica s početka industrijalizacije) te su u njih smješteni izložci. Dizajn prostora i izložaka trebao je pobuditi znatiželju posjetitelja i potaknuti ih na istraživanje sadržaja izložbe.

Izložba kao oblik komunikacije između djece i odraslih

Izložba je ponajprije namijenjena djeci, ali je dizajnirana i osmišljena tako da privuče posjetitelje različite dobi te da omogući da odrasli i djeca zajedno dijele iskustvo za vrijeme obiteljske posjete izložbi, odnosno da omogućiti odraslima (roditeljima) ostvarenje njihove edukativne uloge prilikom zajedničkog posjeta izložbi kako bi ispunili ulogu prenositelja znanja na djecu. Kako su jedni od glavnih ciljeva izložbe bili poticanje uloge izložbe u stvaranju pozitivnog iskustva u učenju te naglašavanje orijentiranosti na posjetitelje i na edukativnu ulogu izložbe, izložbu smo strukturirali tako da bude razumljiva širokoj publici te da omogućiti roditeljima s djecom da funkcioniraju kao intimna društvena jedinica na javnom prostoru. Tekst i natpisi pisani su

tako da budu razumljivi i privlačni djeci, ali istodobno zanimljivi i odraslima, da im omoguće biranje malih dijelova teksta i da uvode djecu u svoju konverzaciju i raspravu o izložku. Dizajnom je stvorena atraktivna, ugodna, dobrodošla i lako razumljiva fizička okolina, odnosno živahan, uzbuđljiv, dinamičan, topao i inspirativan ambijent pun kretanja i zabave. Tema izložbe također je dobar poticaj za komunikaciju djece i odraslih jer je čokolada proizvod koji najviše asocira na djetinjstvo, na određene momente djetinjstva te najlakše rasplinjuje razliku između zrelog doba i djetinjstva. Riječ je o najbogatijem kanalu komunikacije između djece i odraslih. Odrasle podsjeća na vrijeme kad je svijet mogao biti izmjeren malim slatkim kockama čokolade; pruža im osjećaj sigurnosti – “svijet je u redu ako moja omiljena čokolada danas ima isti okus kao što je imala kad sam bila/bio dijete”. Za djecu je čokolada užitak, ali i valuta za dobro ponašanje – daje im se kao nagrada, oduzima ili zabranjuje kao kazna i ta asocijacija ostaje do kraja života.

Umjetnost i čokolada

Sastavni dio izložbe bio je rad umjetnika Dalibora Martinisa *Granatini – Zadardatarecovery*, koji potiče istraživanje čokolade s obzirom na njezine različite mogućnosti pojavljivanja i doživljavanja. On pokazuje kako čokolada, izdvojena iz svakodnevice i stavljena u novi kontekst, izrazito umjetnički, mijenja značenje i postaje vrijedna pozornosti i umjetničke prosudbe.

Uz izložbu je tiskana i ilustrirana knjiga *Xocoatl – priča o čokoladi*, koja narativnim putem slijedi fascinantnu

sl. 19. – 21. Izložba *Xocoatl – priča o čokoladi*, Muzej / Museo Lapidarium, Novigrad / Cittanova
Snimio: Dalibor Martinis

povijest čokolade. Osvrćući se na kulturne navike, odnos između čokolade i kolektivnog identiteta te mjesta koje čokolada zauzima u povijesti i sadašnjosti, knjiga nudi nove perspektive čitateljima, osobito mladima. Autorica knjige je Irena Sertić, ilustracije je izradio Zdenko Bašić. Knjiga je dobila nagrade stručne i dječje prosudbene komisije "Ovca u kutiji" kao najbolja hrvatska slikovnica u 2006. godinu.

Putujuća izložba

Suradnjom Heureka i istarskog Muzeja Lapidarium iz Novigrada izrađen je novi postav izložbe *Xocoatl – priča o čokoladi*. Autorica postava je Irena Sertić. Postav je interaktivne i multimedijске prirode i izrađen je prema prostoru novigradskog Muzeja Lapidarium, ali je sastavljen od različitih manjih samostojećih elemenata koje je lakše čuvati, transportirati, montirati, kombinirati, uklopiti i prilagoditi različitim drugim mjestima održavanja te izložbe te može poslužiti za potrebe putujuće izložbe. Otvorenje izložbe s novim postavom održano je 15. ožujka 2007. u Muzeju Lapidarium u Novigradu. Izložbu su pomogli Grad Novigrad, Laguna Novigrad d.o.o., Neapolis d.o.o i Elektromarket.

Primljeno: 17. ožujka 2007.

THE XOCOATL MULTIMEDIA INTERACTIVE EXHIBITION – THE STORY OF CHOCOLATE

The story about the rise to popularity of chocolate, the culture of chocolate and the natural history of it was just as attractive, hard to resist and full of surprises as the confection itself and provided the point of departure for the design of the project and the set up of the display of the exhibition *Xocoatl – the Story of Chocolate*. The organiser

was Heureka – the Children's Museum, in association with the Museum of Contemporary Art, and the production was assisted by many institutions, firms and individuals from home and abroad. The exhibition came into being as the result of several years of research and preparation that related to the collection of artefacts and old recipes for chocolate dishes, the collection of rare specimens of chocolate with appellation controlée, and unusual items inspired by chocolate, complete with visits to chocolate factories, exhibitions and museums, and the shooting and montage of video and audio materials, the making of replicas of objects the originals of which could no longer be obtained, the making of dolls for the presentation of a part of the material and the making of an educational book / picture book as ancillary material for the exhibition.

The multimedia interactive exhibition *Xocoatl – the Story of Chocolate* offered visitors an uncommon opportunity to investigate the cultural life of some settings by studying and experiencing the customs related to the consumption of chocolate. The main subject units were as follows: *The Amazon jungle – the beginning of the chocolate story; The birth of chocolate – the Maya culture; The Maya take over from the Aztecs; Chocolate travels abroad – the sweet history of chocolate; Baroque chocolate; The beginnings of industrialisation – the first chocolate factories spring up; A chocolate factory – how chocolate is made industrially; Life on a cacao plantation; Advertising chocolate; Chocolate – country of origin; Fantastic chocolate; and – Art and chocolate*. The chocolate exhibition presented a foodstuff that has a great cultural and social importance, and the facts and artefacts presented certainly gave the visitors food for thought. The many issues worked through in the exhibition enabled the visitors to have a view of cultural models in societies in which chocolate is consumed, and to compare traditional forms and contemporary ways of consuming chocolate. An illustrated book, also called *Xocoatl – the story of chocolate*, was printed to accompany the exhibition; in a narrative way, it followed the fascinating history of chocolate. Referring to cultural habits, the relation between chocolate and the collective identity and the place that chocolate occupies in history and the life of today, the book provides new perspectives for the readers, younger readers in particular. Author of book and exhibition is Irena Sertić, and the illustrations are by Zdenko Bašić. The book was premiated by the professional and children's panel called "Sheep in a Box" as the best Croatian picture book in 2006.

